

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
РЕПУБЛИКА СРПСКА
ВРХОВНИ СУД
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
Број: 92 0 И 045460 20 Рев 2
Бања Лука, 06.7.2021. године

Врховни суд Републике Српске, у вијећу састављеном од судија Виоланде Шубарић, као предсједника вијећа, Горјане Попадић и Биљане Томић, као чланова вијећа, у правној ствари тужитељице А.б. а.д. Б.Л., заступана по В.С., адвокату из Б., против тужених С.Д. из М., те А.Л., С.Р. и Б.Р. из М., сва тројица заступана по Н.Т., адвокату из В., ради дуга, одлучујући о ревизији тужених А.Л., С.Р.а и Б.Р. против пресуде Окружног суда у Источном Сарајеву број 92 0 П 045460 19 Гж 3 од 18.11.2019. године, на сједници одржаној 06.7.2021. године донио је

ПРЕСУДУ

Ревизија се дјелимично усваја и обје нижестепене пресуде преиначавају у дијелу одлуке о камати тако што се одбија захтјев тужитељице да јој тужени А.Л., С.Р. и Б.Р. на износ главног дуга исплате камату за период од 03.10.2012. - 18.02.2015. године.

У преосталом дијелу ревизија се одбија.

Одбија се захтјев тужитељице за накнаду трошкова ревизијског поступка.

Образложење

Првостепеном пресудом Основног суда у Власеници број 92 0 И 045460 18 П 2 од 08.8.2019. године тужени су обавезани да тужитељици исплате износ од 41.277,06 КМ са законском затезном каматом почев од 03.10.2012. године па до исплате.

Другостепеном пресудом Окружног суда у Источном Сарајеву број 92 0 П 045460 19 Гж 3 од 18.11.2019. године жалба тужених А.Л., С. Р. и Б.Р. (даље: тужени од 2 - 4) је одбијена и потврђена првостепена пресуда.

Благовременом ревизијом тужени од 2 - 4 побијају другостепену одлуку због повреде одредаба парничног поступка и погрешне примјене материјалног права с приједлогом да се оспорена одлука преиначи или укине и предмет врати на поновни поступак.

У одговору на ревизију тужитељица предлаже да се ревизија одбије као неоснована.

Ревизија је дјелимично основана (само у дијелу одлуке о камати).

Предмет овог спора је захтјев тужитељице да се тужени обавезу да јој исплате дуг по основу уговора о кредиту и мјенице као средства обезбјеђења.

Чињенично утврђење нижестепених судова састоји се у слиједећем: да су тужитељица и тужени С.Д. (даље: првотужени) дана 01.10.2007. године закључили писмени уговор о ненамјенском кредиту, по коме је тужитељица одобрила првотуженом кредит у износу од 35.000,00 КМ, а првотужени се обавезао тај износ вратити тужитељици у року од 144 мјесеци у једнаким мјесечним ануитетима и са каматом по стопи од 9% годишње; да су овај уговор, осим тужитељице и првотуженог као даваоца и корисника кредита, потписали и тужени од 2 - 4 као јемци; да су ради обезбјеђења враћања кредита тужени потписали бјанко мјеницу; да првотужени није испуњавао обавезе по уговору о кредиту, ради чега му је тужитељица 03.10.2012. године тај уговор отказала; да је тужитељица дана 29.9.2015. године протестовала предметну мјеницу, а дана 11.02.2016. године против тужених поднијела приједлог за извршење на основу те мјенице као вјеродостојне исправе.

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања, а примјеном одредби чл. 18. ст. 2, 31, 33, 35, 47, 73. ст. 3, 80, 113. и 114. Закона о мјеници („Службени гласник Републике Српске” бр. 32/01) у вези са чл. 997. и 1065. Закона о облигационим односима („Службени лист СФРЈ“ број 29/78, 39/85 и 57/89 те „Службени гласник Републике Српске“ број 17/93, 3/96, 39/03 и 74/04, даље: ЗОО), нижестепени судови су усвојили тужбени захтјев с образложењем да није основан приговор застарјелости мјеничног потраживања, истакнут од стране тужених.

Нижестепене пресуде су правилне (у дијелу одлуке о главној ствари).

Мјеница је вриједносни папир којим њен издавалац даје безуслован налог другом лицу да кориснику мјенице исплати одређену суму новца (трасирана мјеница) или се сам безусловно обавезује исплатити одређену суму ремитенту у вријеме доспјелости мјенице (сопствена мјеница). У конкретном случају се ради о сопственој мјеници која је бјанко потписана.

Банке као зајмодавци нарочито употребљавају мјеницу као средство обезбјеђења поврата одобрених кредита. Приликом закључивања ових уговора, корисник кредита предаје банци мјеницу трасирану на себе и тиме као главни дужник преузима обавезу да, према потреби, исплати мјеницу. На овај начин могу поступити и трећа лица која нису корисници кредита, већ гаранти враћања кредита. У таквим случајевима, као што је било и у спорном, најчешће се издаје бјанко мјеница.

Бјанко мјеница постоји када њен издавалац у тренутку издавања мјенице не попуни све битне елементе већ постигне споразум са ремитентом да је он попуни недостајућим елементима и као такву преда ради исплате на дан доспјелости. Одредбом члана 18. став 2. Закона о мјеници је прописано да, ако је мјеница, која је у вријеме издавања била непотпуна, накнадно испуњена противно постојећем споразуму, повреда овог споразума се имаоцу мјенице не може приговорити, осим ако ју је стекао злонамјерно или ако је при стицању мјенице поступио са крајњом непажњом. Издавањем ове мјенице дужници

преузимају велики ризик јер мјенични повјерилац може мјеницу попунити супротно споразуму. Стога су повјерење, савјесност и поштење есенцијалне претпоставке на којима се заснива издавање и функционисање бјанко мјенице. Савјесност се код мјенице претпоставља, што значи да је на ревидентима био терет доказивања да је тужитељица била несвјесна.

Законодавац није дао дефиницију властите или сопствене мјенице већ је само одредио њене битне елементе (члан 111. Закона о мјеници). Према тим елементима, том мјеницом се њен издавалац безусловно обавезује да ће је исплатити. То значи да сопствена мјеница нема позив за плаћање као што је случај код трасиране мјенице. Ваљаност такве мјенице није условљена њеним издавањем на прописаном мјеничном бланкету, јер нема бланкета званичног издања за сопствену мјеницу.

Тужени су, као инструмент објезбеђења испуњења својих обавеза из уговора о кредиту, издали тужитељици бјанко сопствену мјеницу и дали изјаву којом су изричито овластили тужитељицу да попуни мјеницу уписујући мјенични износ у висини главнице и камата те друге податке који су потребни за наплату мјенице.

Према одредби члана 113. Закона о мјеници, на сопствену мјеницу се примјењују одредбе о трасираној мјеници, ако нису у супротности са природом мјенице, а према члану 114. став 1. истог закона, издавалац сопствене мјенице одговора онако како одговара акцептант трасиране мјенице.

Према одредбама члана 80. ст. 1. и 2. Закона о мјеници, сви мјенично - правни захтјеви против акцептанта застаријевају за три године, рачунајући од доспјелости, а мјенично - правни захтјеви имаоца мјенице против индосанта и трасанта застаријевају за годину дана почев од дана благовремено подигнутог протеста, а ако мјеница садржи одредбу „без трошкова“, онда од доспјелости.

Застарни рок у коме застаријевају мјенично - правни захтјеви даје правну сигурност мјенично - правним дужницима да се од њих повјерилац неће моћи наплатити након протекла одређеног времена од доспјелости мјенично - правног захтјева односно благовремено подигнутог протеста тј. да ће се моћи успјешно противити таквим захтјевима истицањем приговора застаре.

Како се у конкретном случају не ради о мјеници по виђењу (то је мјеница у коју није уписан рок њене доспјелости) већ о сопственој мјеници, правилан је закључак нижестепених судова да потраживање тужитељице није застарјело. Ово стога што је рок доспијећа мјеничног дуга одређен са даном 18.02.2015. године, ког датума је мјеница и поднесена на наплату, а приједлог за извршење поднесен код суда 11.02.2016. године, па је несумњиво да није протекло рок застарјелости мјеничног захтјева из члана 80. Закона о мјеници, слиједом чега је правилна одлука о усвајању захтјева тужитељице у погледу главног дуга, при ситуацији да је постојање и висина дуга било неспорно.

Нису основани ревизиони приговори да није правилно утврђен датум доспјелости обавезе, да је тужитељица у мјеници самовољно означила тај датум, да је обавеза доспјела на дан када је уговор о кредиту раскинут, да тужени од 2 - 4 нису судужници већ јемци односно регресни дужници, да мјеница није протестована у року и да им је ускраћена могућност да побијају рјешење о

протесту мјенице те да их тужитељица није благовремено обавијестила да је првотужени одбио да плати мјенични дуг.

Мјеница је безуслован и апстрактан правни посао, који је независан од основног посла коме служи. Апстрактност правног посла фактички значи да из тог правног посла није могуће утврдити разлог постојања неке обавезе одн. права. Апстрактност мјенице као правног посла произлази из Закона о мјеници иако тај закон не дефинише изричито мјеницу као апстрактан правни посао, али ни у једној својој одредби овај закон не повезује права и обавезе из мјенице са правима и обавезама из основног правног посла из кога је мјеница настала. Због тога је у мјеничном спору искључено свако расправљање о основном послу из кога мјеница потиче.

И начело мјеничне строгости чини мјеницу потпуно независном од правног посла из кога је настала. Једини основ мјеница има у једностраној изјави њених потписника, па нижестепени судови приликом расправљања овог спора нису ни били дужни да испитује основ из кога је настала мјеница. Одговорност ревидената се заснива на њиховој мјеничној обавези (члан 48. Закона о мјеници), а не на обавези јемаца.

Мјенично - правна обавеза ствара се већ предајом бјанко мјенице и преносом права на њену поуну одн. постоји од момента потписивања бјанко мјенице, али је њено дејство под суспензијом. По оцјени овога суда, ревиденти нису сматрали да тужитељица неосновано држи мјеницу у свом посједу јер би у противном тражили поврат датог средства обезбјеђења, што се није догодило.

У судској пракси је општеприхваћено стајалиште да се бјанко мјеница мора попунити у складу са споразумом повјериоца и дужника. Само ако таквог споразума нема, бјанко мјеницу треба попунити у складу са условима и роковима отплате из основног посла. Приликом издавања бјанко мјенице битно је постојање намјере њеног издаваоца да обавезне састојке мјенице накнадно попуни ималац у складу са датим овлаштењем.

Мјенична изјава представља овлаштење за попуњавање мјенице које се заједно са мјеницом предаје повјериоцу, јер ваљано издавање бјанко мјенице претпоставља давање овлаштења примаоцу од издаваоца мјенице да обавезне састојке може накнадно уписати. Основно је правило да се мјенично овлаштење даје писмено, али оно може бити дато и прећутно (само предавање мјенице повјериоцу када је она уговорена као средство обезбјеђења плаћања) односно усмено.

Право на поуну бјанко мјенице обухвата право уношења свих битних мјеничних састојака који недостају, а прије свега мјеничне своте и доспјелости мјенице. Право на попуњавање бјанко мјенице у начелу не застаријева, али се приликом њеног издавања може уговорити рок до кога ће се иста попунити. У мјеничној изјави, коју су дали за поуну мјенице, тужени нису одредили рок до кога се мјеница може попунити, нити тврде да је такав рок уговорен.

Начело писмености (формалности) указује да мјеница спада у ред строго формалних правних послова па се терет доказивања да је испуњење мјенице или мјеничног овлаштења извршено противно изричито датом овлаштењу, налази на туженима. С друге стране, начело непосредности мјенице подразумијева да је

сваки мјенични дужник (тужени у конкретном случају) у непосредном правном односу према имаоцу мјенице (тужитељица у конкретном случају) па није битно да ли се тужитељица претходно безуспјешно покушала да наплати од првотуженог као корисника кредита јер је на њој као мјеничном повјериоцу избор на који начин и из којег средства обезбјеђења ће да наплати своје потраживање. Реализација мјенице је увијек ваљан основ за било коју исплату.

Ревиденти током поступка пред нижестепеним судовима нису спорили, а то чине неспорним и у ревизионим наводима, да корисник кредита није уредно отплаћивао кредит, ради чега је тужитељица и активирала мјенично - правне механизме за наплату дуга по означеном кредиту. Они током поступка нису доказали ни да је предметна мјеница злоупотребијена, при чему треба имати у виду да дужници у правилу немају могућност да истичу приговоре у односу на законитог и савјесног имаоца мјенице.

Супротно ревизионим наводима, тужитељица је попунила предметну мјеницу у складу са писменим овлаштењем које су јој дали тужени, а чији садржај тужени током поступка нису оспорили. Према тој изјави тужених, тужитељица је могла у предметну мјеничну исправу уписати износ мјеничног дуга (главницу и камату) као и друге податке потребне за наплату мјенице, што значи да је тужитељици дата и могућност да у мјеницу унесе дан доспјећа плаћања јер је то битан састојак који у моменту издавања мјенице није био познат (као ни мјенична сума), а воља тужених као издаваоца мјенице је била да овласти ремитента тј. тужитељицу да попуни бланкет сагласно споразуму (изјави), што је она и учинила, уносећи као дан доспјећа конкретан датум (18.02.2015. године), а то је дозвољен начин одређивања доспјелости дуга из мјенице, сходно Закону о мјеници.

Из наведеног произлази да је рок доспјећа по бјанко мјеници, у којој тај датум није попуњен, одређен изјавом мјеничног дужника односно његовим споразумом са мјеничним повјериоцем, а мјенични повјерилац је овлаштен и дужан одредити тај дан у складу са споразумом. Сваким другачијим тумачењем могућности имаоца бјанко мјенице за попуњавањем непотпуне бјанко мјенице у дијелу који се односи на рок доспјећа мјеничног дуга и везивањем доспјећа мјеничног дуга за рок доспјећа дуга из главног посла, довела би се у питање сврха постојања мјенице као средства обезбјеђења плаћања из основног посла, а због краћих рокова застарјелости мјенично - правних захтјева који су прописани Законом о мјеници, од оних прописаних у ЗОО.

Према одредби члана 48. став 1. Закона о мјеници, сви они који су мјеницу трасирали, акцептирали, индосирали и авалирали одговарају солидарно имаоцу мјенице. Издавалац сопствене мјенице је истовремено главни мјенични дужник, па је његова обавеза да о року исплати цјелокупну мјеничну своту непосредна и самостална. Према томе, одговорност тужених од 2-4 произлази из њихове обавезе као мјеничних дужника, коју су преузели чином потписивања сопствене мјенице, да ће намирити потраживање тужитељице ако то не учини првотужени као корисник кредита, за кога су гарантовали издатом мјеницом.

Протест је јавна исправа у којој надлежни протестни орган (члан 71. Закона о мјеници) потврђује да је лице које је подигло протест предузимало одређене мјенично - правне радње и назначава исход тих радњи. Подизање протеста је право, али и дужност протестанта, па ако пропусти да подигне

протест, он губи право на мјеничну тужбу против свих мјеничних обвезника (трасанта, индосанта и њихових авалиста), осим према главном мјеничном дужнику (акцептанту трасиране мјенице, издаваоцу сопствене мјенице и њиховим авалистима). Конкретна мјеница садржи ознаку „без протеста“, што имаоца мјенице ослобађа обавезе предузимања ове радње. Стога су ирелевантни сви наводи ревизије који се односе на протест мјенице (ту радњу тужитељица није ни морала предузети).

Супротно ревизионим наводима, потраживање тужитељице из уговора о кредиту не застаријева у року од 3 године, који је прописан за повремена потраживања (члан 372. ЗОО), него у општем застарном року од 10 година (члан 371. ЗОО), јер је уговор раскинут па се захтјевом из тужбе не тражи исплата ануитета већ цјелокупног износа дуга. Ово стога што кредит одмах доспијева у цијелости уколико корисник кредита не изврши плаћање рата у роковима одређеним уговором. Отказом кредита од стране банке због кашњења корисника кредита у плаћању рата и камата, доспијевају на наплату не само доспјеле рате кредита него и преостали дио кредита, скупа са уговореном и затезном каматом.

Како је сама тужитељица као дан доспјелости предметног потраживања одредила 18.02.2015. године, то јој у смислу члана 324. у вези са чланом 277. ЗОО не припада право на затезну камату до наведеног датума, ради чега је у погледу одлуке о камати обје нижестепене пресуде ваљало преиначити на начин наведен у изреци.

Из свих наведених разлога, а темељем чланова 248. и 250. став 1. Закона о парничном поступку („Службени гласник Републике Српске” број 58/03 до 61/13, даље: ЗПП), одлучено је као у изреци.

На основу члана 397. став 1. у вези са чланом 387. ЗПП, одбијен је захтјев тужитељице за накнаду трошкова ревизијског поступка на име састава одговора на ревизију, обзиром да ови трошкови нису били потребни за вођење парнице.

Предсједник вијећа
Виоланда Шубарић

За тачност отправка овјерава
Руководилац судске писарнице
Биљана Аћић